

Excursieverslag Nederokkerzeel – IFBL d5-51-34 – 16-10-2021

Nederokkerzeel is een rustig, landelijk dorpje, deelgemeente van Kampenhout. Omarmd door het Silsembos en met één van de eerste erkende natuurreervaten in België (1981), het Torfbroek, is dit dorpje een pareltje in het landschap. Op 16 oktober 2021 leverde onze zoektocht naar lichenen en lichenicole fungi, op en rond de Sint-Stephanuskerk en begraafplaats in de Sint-Stefaanstraat, een streeplijst met 87 soorten op.

We konden een nieuwkomer, Nicole Gellens, verwelkomen.

Foto Min

Om 9 uur stond de muur van de Sint-Stephanuskerk van Nederokkerzeel al in de belangstelling van zes deelnemers: Daniel De Wit, Peter D'Joos, Nicole Gellens, Paul Geyselings, Min Pauwels en Nicole Rinkes.

De kerk met kerkhofmuur en zes linden

Met de vondst van *Pyrenodesmia albolutescens* (zuidelijke citroenkorst) en *P. variabilis* (donkere citroenkorst) begon deze dag al goed .

Donkere citroenkorst met zijn typisch prothallus en blauwberijpte apotheciën foto Peter

Het mooi gekleurde *Rusavskia elegans* (rood dooiermos) is sterk in opkomst maar wordt dikwijls maar met één exemplaar gevonden.

Rood dooiermos: buisvormige, gewelfde lobben met apotheciën foto Peter

We ontwaarden vervolgens vijf stippelkorsten: *Verrucaria nigrescens* (gewone stippelkorst), *V. nigrescens f. tectorum* (ruwe kalkstippelkorst), *V. ochrostoma* (bleke stippelkorst), *V. polysticta* (mozaïekstippelkorst) en *V. viridula* (groene kalkstippelkorst). Na drie soorten *Punctelia*'s (stippelschildmossen) op zes linden en daar bovenop nog eens vijf lichenicole fungi stapten we met een gerust hart naar brasserie 'De Zes Linden' (hoe kon het anders) voor koffie en lekkere croque-monsieurs.

De begraafplaats in de Sint-Stefaanstraat

Min en Nicole op zoek naar ...

foto Peter

Op het eerste zicht leek dit kerkhof niet veelbelovend: weinig bomen, weinig oude graven en bijna geen variatie in gesteente. Maar dat was buiten de opmerkzame ogen van Nicole Rinkes gerekend die al gauw de eerste grote ontdekking van de namiddag deed. Laten we beginnen met deze vondst van de dag waar het hele team ingezet werd met Dries als noodzakelijke hulp. Het is de moeite om in de toekomst uit te kijken naar dit licheen met oog voor het biotoop van dit kleinood.

De verrassing van de dag

Dixit Nicole:

Is dat iets, die zwarte bolletjes?

Dixit Paul:

'Dit zou weleens de verrassing van de dag kunnen zijn. Zeer kleine peritheciën op een groen, korrelig thallus, terreestrisch (op het kerkhof) – gevonden door Nicole. Hoe onopvallend het lichoen ook mag zijn, de ascosporen zijn des te opvallender... eencellig, hyalien, acht per ascus, met als afmeting $20-27 \times 6.3-8.1\mu$.

Ik heb al alles wat ik ken in mijn hoofd overlopen, maar dit kan ik nergens plaatsen. **Dries**, heb jij enig idee in welke richting er kan/moet gezocht worden?'

Macro Peter: de zandstippelkorst – *Verrucaria bryoetona*

Dixit Dries:

Mooi. Dat is *Verrucaria bryoetona* (zandstippelkorst)

‘Met mijn sleutel kom je vlug op *Verrucaria bryoetona* (Th.Fr.)Orange (1991)! ‘

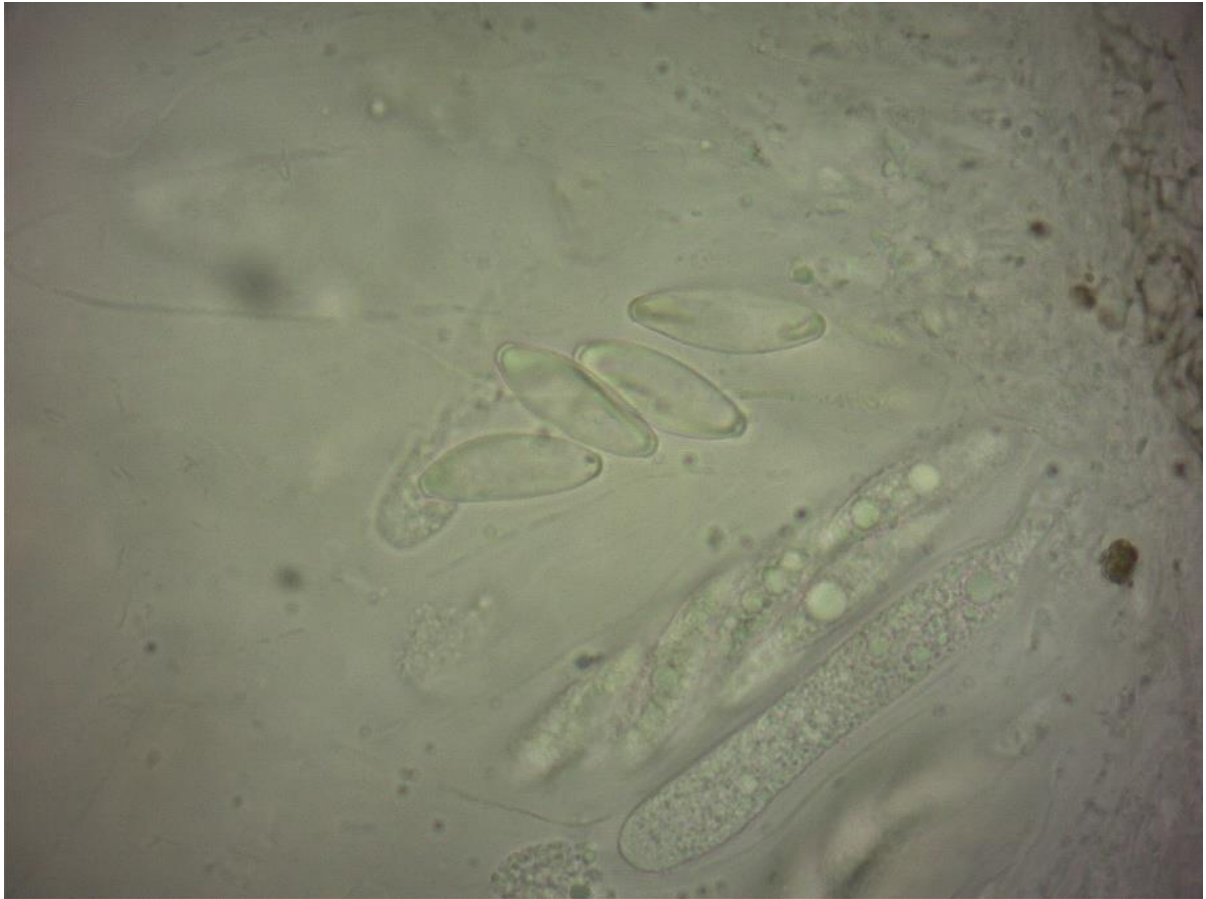
Sleutel 1b: Vruchtlichamen peritheciën

7a Ascosporen vaak met gelatineuze aanhangsels, zonder of met 1(-3) dwarswandjes

..... ***Verrucaria bryoctona* (zandstippelkorst)**

Dixit Alan Orange: 'British and Other Pyrenocarpous Lichens – August 2013'

The only British species to have gelatinous appendages on the ascospores (other species may have a perispore surrounding the whole spore).

Micro Paul: de zandstippelkorst - *Verrucaria bryoctona*

Dixit Klaas van Dort: De vegetatie van Nederland (deel 6) Mossen- en korstmossengemeenschappen.

Zandstippelkorst is terrestrisch te vinden in gezelschap van acrocarpe mossen (hebben sporenkapsels aan het topje van een takje) die een efemere pioniersrol spelen op basenrijke, geëxponeerde zand- en zandleembodem. De associatie waartoe *Verrucaria bryoctona* behoort draagt de naam Smaragdsteeltjes-associatie (*Barbuletum convolutae*). Het betreft hier dus een gemeenschap van voornamelijk topkapselmossen op een eerder droge, voedselarme bodem.

Dixit verslaggever:

Als gelukkige lichenenzoekers hebben we, naast de zandstippelkorst, nog drie andere soorten gevonden die ook tot deze associatie behoren en als zeldzaam tot zeer zeldzaam vermeld

worden: dik geleimos (*Enchylium tenax*), muurzwelmos (*Scytinium turgidum*) en het kalkkrozijnenmos (*Lempholemma chalazanum*) ! Proficiat aan het team.

Een nieuwe verrassing vier dagen nadien in Meise, op onze magische superboom, dé sering, ...

Foto Peter

Daarmee is het verhaal niet afgelopen. Een petieterig stukje schors van een petieterig twijgje (3 cm op 3 mm) van een “wonder”sering liet onder de binoculair naast een verzameling lichenen zoals *Xanthoria parietina* (groot dooiermos), *Lecidella elaeochroma* (gewoon purperschaaltje), *Lecanora hagenii* (kleine schotelkorst) en *Athallia cerinella* (klein boomzonnetje) ook nog enkele apotheciën zien die sterk op die van *Lecania cyrtella* (boomglimschotelkje) leken. Dries vond het een blauwachtig thallus . De nodige coupes werden gemaakt en de sporen gemeten. *Lecanora* was uitgesloten want de sporen waren tweecellig. De tweecelligheid en de sporengrootte met $12.5 \times 5 \mu\text{m}$ was ok voor *Lecania cyrtella*: maar die blauwe tint!? Inderdaad, voeg die erbij en we komen uit op *Fellhanera bouteillei* (twijgdruppelkorst) !

Fellhanera bouteillei tussen *Lecanora hageni* en *Athallia cerinella* Foto Min

Met daarbovenop nog een *Xanthoria parietina* (groot dooiermos) op haar takje, die fel te lijden had onder *Didymocyrtis slaptoniensis*, is de sering met recht tot koningin van de dag gepromoveerd.

Didymocyrtis slaptoniensis, parasiet op groot dooiermos (*Xanthoria parietina*) Foto Peter

Burgoa angulosa met haar witte bulbils zonder haren

foto Paul

Vergeten we echter ook niet de vondst van *Burgoa angulosa* bevestigd door microscopisch onderzoek van Paul om het te kunnen onderscheiden van *Minimedusa pubescens* die wel haartjes heeft.

We eindigen deze dag met een mooie streeplijst met 87 soorten waaronder vele zeldzame vondsten. Bedankt aan iedereen en bijzondere dank aan Dries voor zijn inspirerend voorbeeld en begeleiding in onze zoektocht naar lichenen en lichenocole fungi.